

okolo mesiaca sa zhlukol roj vášní
 a noc sa začala trieštiť ako vlani,
 keď sa roztočili všetky kolesá citov
 na obežnici nášho mikrosveta,
 možno sa ti zdá, že všetko sa splieta
 a vytvára rovnicu s dvoma neznámymi;
 tvoje oči vidia iné rozmery spolužitia,
 moje sú obrátené na opačnú stranu,
 po klesnutí vysokej hladiny časobytia
 sa zdá, že city vášní už inak vanú...
 môj deň začal zhasnúť nočné svetlá
 a jeho dych rozduchal všetky pahreby...
 zrazu bolo vidieť aj tmavé miesta na nebi.

V úzase klaniam sa...

Dni dozrievajú ako letné klasy,
 slnko im dalo v dlaniach teplo,
 v úzase prijímam podiel z ich krásy,
 v ktorej som našiel jeho svetlo;
 rečiem mu na slávu jeho lúčov
 slová, čo žijú krotkou nehou,
 aj oči hľadia túžbou skvúcou,
 hľadajúc miesto s čistým spevom;
 tajomstvo slnka je navždy skryté
 možno až na dne hlbokého mora,
 život s ním je ako klasy sýte,
 čo nájdeš v chlebe zaslanom zhora.

Peter Mráz

Príbeh o kodifikácii

Jozef Miloslav Hurban bol „muž nezdolateľnej životnej i pracovnej energie, človek, ktorému myšlienka organicky prerastala na konkrétny čin“.¹ Znamom jeho práce je využívanie literárneho inštrumentária v prospech utilitárnych (ideologických, osvetárskych i politických) cieľov, čím sa v jeho chápaní naplnila funkcia literatúry, pričom estetické parametre ostávajú v úzadi.² Najväčším naratívom, ktorý vytvoril Hurban, však nie je rozprávanie primárne beletristické, lež naratív k beletrizácii smerujúci príbeh zo *Životopisu Ludovíta Štúra* známy ako návšteva Ludovíta Štúra na dobrovodskej fare 17. júla 1843. V roku 180. výročia kodifikácie spisovnej slovenčiny je hodno pripomenúť si ho.

Literárna veda ústami Lubice Schmarcovej argumentuje poznanie, že Hurbanov *Životopis Ludovíta Štúra* predstavuje „romantickú biografiu v zmysle kánonického textu. Ide v podstate o obdobu *legendy maior*, teda oficiálnej verzie príbehu, ktorý v určitom spoločenstve konštituuje istý príbeh ako nemenný a záväzný. Ide teda o kánonické dielo v zmysle petrifikácie slovenských romanítkov ako *štúrovskej generácie*, podliehajúcej charizme a geniálnemu nadaniu *vodcu* symbolickej *junáckej družiny*. Ide o obraz nielen vyhovujúci vznikajúcejmu kánonu, dokonca intenzívne sa podieľajúci na konštituovaní tohto kánonu, podliehajúci národnoobrodeneckým potrebám a zákonitostiam.“³

Príbeh návštevy Ludovíta Štúra na dobrovodskej fare 17. júla 1843 je jedným z kľúčových momentov kreovania legendy o uzákonení spisovnej sloven-

¹ ŠMATLÁK, Stanislav: Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava 2001, s. 84

² BÍLIK, René: Slovenská romantická próza. In ZAJAC, Peter – SCHMARCOVÁ, Lubica, a kol.: Slovenský romantizmus. Brno 2019, s. 282

³ SCHMARCOVÁ, Lubica: Hurbanov Životopis Ludovíta Štúra... In ZAJAC, Peter (ed.): Štúr, štúrovci, romantici, obrodenci. Bratislava 2016, s. 265

činy, resp. o jej prijatí katolíckou stranou slovenskej inteligencie, reprezentovanej básnikom Jánom Hollým.

Hurban v *Životopise Ludovíta Štúra* o tom júlovom stretnutí píše, že počas návštevy na dobrovodskej fare mali byť Štúr, Hurban a Hodža dojatým Hollým „*zľúbení a slzami radosti uvítaní*“, čo mala byť predohra k aktu, ktorým mal Hollý svojim poŕehnaním schváliť používanie novej, na základe stredoslovenských nárečí kreovanej spisovnej slovenčiny: „On nielenže nič nemal proti slovenčine, ale práve vyhovárал sa, že za jeho časov nebolo možnosti na Slovensku inou slovenčinou knihy písať ako tou, v ktorej nebohý priateľ jeho Bernolák gramatiku spísal. (...) Hollý dal nám poŕehnanie svoje k dielam vtedy umieneným.“⁴ Ján Kačala tento mýtus s využitím básnikovej korešpondencie demaskuje zdôrazňujúc, že Hollého túžba po jednotnom spisovnom jazyku pre Slovákov ho priviedla k tomu, že „nezaujal k štúrovskému spisovnému jazyku záporné či odmietavé stanovisko ani sa proti nemu verejne nepostavil“.⁵

Peter Macho, analyzujúc antropologicko-historické príčiny, priebeh a následky kolektívnu pamäť Slovákov de-formujúceho naratívu o návšteve na dobrovodskej fare, zdôrazňuje, že v tomto legendickom podaní sa stretnutie Štúra, Hurbana a Hodžu s Hollým prezentuje ako náboženská púť k slovenskému martyrovi, z ktorej „vyžaruje pohoda, optimizmus a radostné uvítanie štúrovcov veľkým básnikom. Základný pôdorys mikropribehu *Dobrá Voda* 1843 navyše vzdialene pripomína biblické putovanie troch mudrcov z východu: Štúr, Hurban a Hodža sa prichádzajú pokloniť národnému bardovi a priťahujú mu naozaj špecifický duchovný dar, zvesť o rozhodnutí prijať nový spisovný jazyk.“⁶

Ján Hollý „(napriek nejasnému postoju) proti štúrovej slovenčine osobitne neprotestoval, na rozdiel od deštruktívnych negatívnych aktivít Jána Kollára. Zvyšok dnešného obrazu vzťahu súvisí s neskorším poňatím, doplnením či prekručením obrazu podľa súdobej konštelácie.“⁷

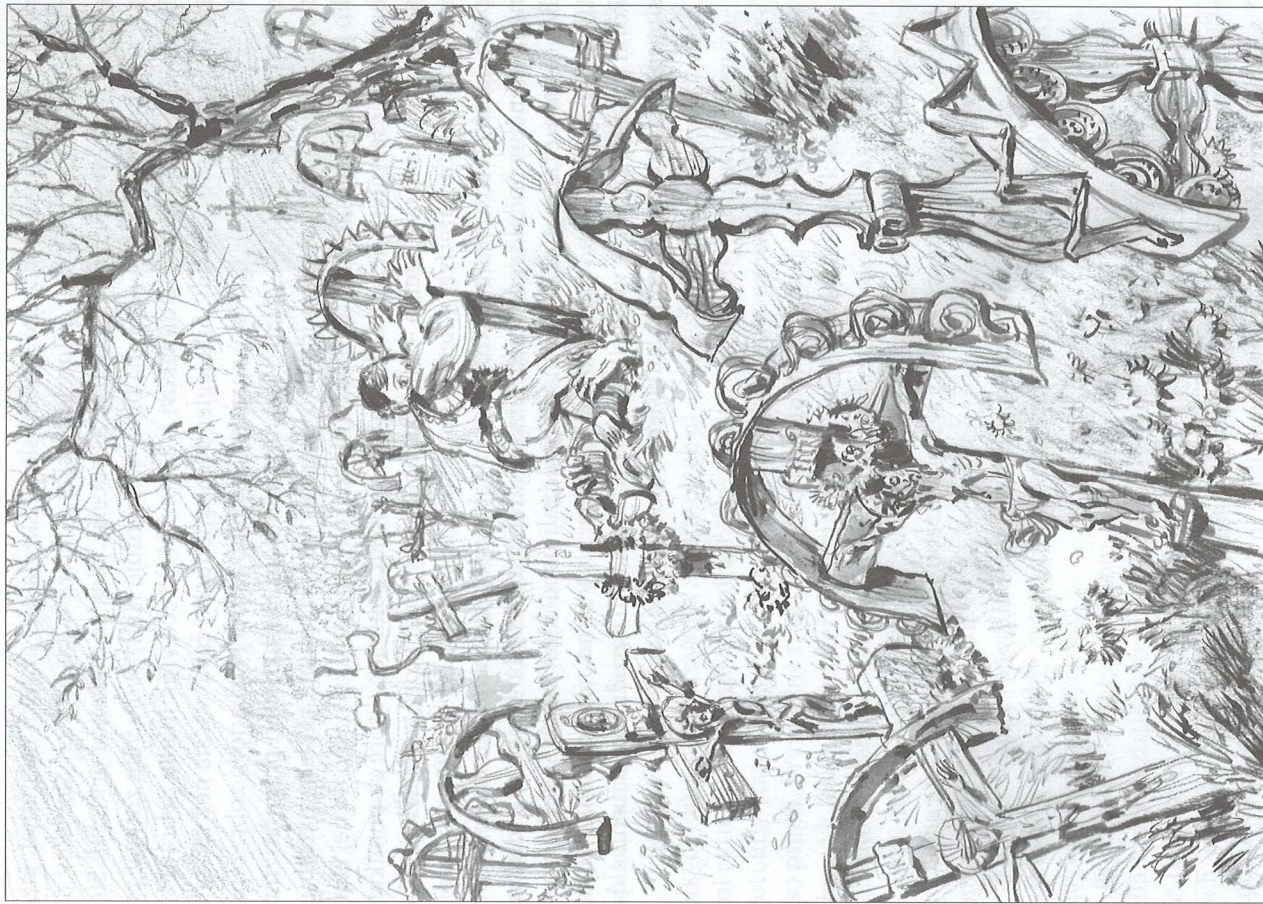
Literárna história, pravdaže, pozná z listov Jána Hollého Martinovi Hamuljakovi aj legendou nepoznačené fakty o priebehu stretnutia so Štúrom, Hurbanom a Hodžom („A tak už dvoje slovenske narečí do písma prichádza: hor-

⁴ HURBAN, Jozef Miloslav: *Ludovít Štúr*. Bratislava 1959, s. 413

⁵ KAČALA, Ján: *Pôsobenie ideí Jána Hollého na štúrovcov*. In *Slovenské pohľady*, roč. IV. + 131., 2015, s. 24

⁶ MACHO, Peter: *Návšteva štúrovcov u Jána Hollého na Dobrej Vode*. In *Historický časopis*, 65, 2017, 2, s. 246

⁷ PODOLAN, Peter: *Štúr, štúrovci a Ján Kollár*. In ZA JAC, Peter (ed.): *Štúr, štúrovci, romantici, obrodenci*. Bratislava 2016, s. 166 – 167

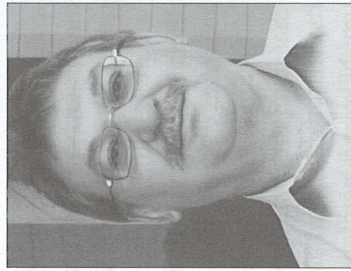

Stanislav Lajda: Igor Válek – Povesti a spomienky z Rajcekej doliny, knižná ilustrácia, 2022

noslovenske anebo hornácke a dolnoslovenske. Ja ale, až bich čo mohel, jako nemožem, abi si bol stáli, dolnoslovenskeho, které u katolických Slovakov do običaje uvedené je a pre všeckých je najsučeje, bich sa do konca pridržal. Slepota, slepota je najvatšá pre mňa bída," komentuje Hollý svoju vôľu zotrvať pri bernolákovčine v liste Hamuljakovi z 23. 8. 1844),⁸ „čo však nijako nebrání šíreniu Hurbanovej legendy. Sila legend je jednoducho často väčšia než reč faktov a argumentov.“⁹ Štúrovský naratív – a v jeho rámci Hurbanovo zobrazenie dobrovodskej návštevy – je ako legenda zrkadlom Hurbanovho pragmatizmu, formovaného romantickou ideou o potrebe vytvoriť pevné základy národného príbehu a dať národu impulz k ďalšiemu rozvoju. Otázka, prečo do nej Hurban vo väčšej miere nezahrnul seba vo všetkých polohách, ktoré sa ponúkali, je ale ľahko zodpovedateľná – Hurban bol čestný muž, ktorý vedel, kde je jeho miesto v tomto narrative, a nemal potrebu neadekvátne ho kriviť v svoj prospech. Jemu stačilo, že bol aktérom diania, ktorý o príbehu uzákonenia spisovnej slovenčiny podal svedectvo. Nemal potrebu stať sa jeho hlavným hrdinom. Bol to muž pragmatický, ktorého sprevádzali úspechy aj omyly. Všetko pozitívne aj negatívne, čo vyplynulo z jeho práce, ale v konečnom dôsledku užitočnosť pre svoj zámer – vytvoril pevné základy nášho národného príbehu a dal slovenskému národu impulz k ďalšiemu rozvoju.

⁸ AMBRUŠ, Jozef (ed.): Korešpondencia Jána Hollého. Martin 1967, s. 183

⁹ ZAJAC, Peter: Model slovenského romantizmu. In ZAJAC, Peter – SCHMARCOVÁ, Lúbia, a kol.: Slovenský romantizmus. Brno 2019, s. 40 – 41 (v poznámke č. 17 pod čiarou).

Ján Grešák

Výpoved'

Milan vstal zavčasu, oholil sa a cez okno sledoval, ako ružovité obloha. Vidieť bolo husté paneláky, strechy domov, vežu kostola s veľkými medenými hodinami, zelené stromy nablízku i vzdialený les. Rovné linky ulíc, osobné i nákladné autá vyzerali ako vo výklade hračkárskeho obchodu. Ulice sa začínali naplňať ranným ruchom.

Odkedy dostal vo fabrike výpoved', sledoval ten ruch ráno čo ráno. Po niekoľkých dňoch pozorovania si všimol, že aj zdánlivý chaos a náhodnosť majú svoj rytmus, ak už nie zákonitosť. Presne v ten istý čas opúšťal nízky dom naproti útlý stavec so psom. Aj mladší dospelí či deti z panelákov sa prechádzali so psami. Pravidelne tí istí. Z iného vchodu práve vyšiel vyoblekaný mladík, mieriac k lesklej tmavočervenej mazde. Medzitým prichádzalo k zelovocu belasé auto a šofér so závozníkom vykladali z jeho útrobov debničky s petržlenom, mrkvou, banánmi, čerešňami, reďkovkou. Milanovi sa zdalo, že vôňa čerešní dolieha až k nemu na šieste poschodie. Na zastávke zastal autobus mestskej dopravy. Už piaty v poradí.

Z ich vchodu sa vynoril domovník a dlhými rozmachmi zametal chodník. Presný a pravidelný rytmus. Všetko tu má svoje miesto. Aj hukot sanitky a zavýjanie policajných áut.

Pri blízkom desaťpodlažnom paneláku sa zväčšoval hlúčik okoloídúcich. Milan rýchlo zistil, že to nie je súčasť bežného pravidelného rytmu. O pár minút boli všetci, čo mohli chodiť, v oblokoch a na balkónoch. Zbehol po schodoch, pretože oba výťahy boli v nepretržitej permanencii. Pred ním i za ním cupotali ďalší ľudia.

Na asfaltovej ploche ležal v kaluži krvi človek. Nohy mal ohnuté, z uší a úst mu vytekala krv. „Štefan! Preboha, veď je to Štefan! Vyskočil? Vypadol?“